

**ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, НА ЯКІ НАКЛАДЕНО
АРЕШТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЧИ У СПРАВІ
ПРО ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ
ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ**

Савулій Віктор Олександрович,

аспірант

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

У статті розглядається договір управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, як договір про надання послуг. Досліджено предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, як істотна умова договору.

Аргументовано, що визначення предмету договору про надання послуг як нематеріального блага є досить широким розумінням поняття «нематеріальні блага», зважаючи на те, що «послуги» визначені цивільним законодавством України як самостійні об'єкти цивільних прав нарівні з «нематеріальними благами».

Встановлено, що предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є складним, він включає в себе як майно, що передається в управління, так і послуги з управління активами. Діяльність із володіння, користування активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, і складає ті дії, які є послугою з управління активами.

Обґрунтовано, що предметом договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, грошові кошти та інше майно, а також фактичні та юридичні дії з володіння, користування цим майном, у тому числі шляхом вчинення правочинів.

Ключові слова: договір, послуги, об'єкт цивільних прав, предмет договору, управління активами, необґрунтовані активи, майно, фактичні та юридичні дії.

Savulii Viktor. Subject matter of a contract on managing assets being under arrest within criminal proceedings or within a case on recognizing assets as unfounded and their collection to the treasury

The author of the article studies a contract for managing assets being under arrest within criminal proceedings or in a case of recognizing assets as unfounded and their collection to the Treasury, as services supply agreement. The author has studied the subject matter of the contract for managing assets being under arrest within criminal proceedings or in a case of recognizing assets as unfounded and their collection to the Treasury as an essential condition of the contract.

It has been argued that the definition of the subject matter of services supply agreement as an intangible good is rather a broad reading of the concept of "intangible goods", given that "services" are defined by the civil legislation of Ukraine as independent objects of civil rights on an equal basis with "intangible goods".

It has been established that the subject matter of the contract for managing assets being under arrest within criminal proceedings or in a case of recognizing assets as unfounded and their collection to the Treasury is comprehensive including both property transferred for management

and services for managing assets. Activities related to the possession and use of assets being under arrest within criminal proceedings or in a case of recognizing assets as unfounded and their collection to the Treasury constitute those actions that are services for managing assets.

It has been substantiated that the subject matter of the contract for managing assets being under arrest within criminal proceedings or in a case of recognizing assets as unfounded and their collection to the Treasury is an enterprise as a single property complex, real estate, securities, property rights, funds and other property, as well as physical and legal acts related to the possession and use of this property, in particular, by making the transactions.

Key words: *contract, services, object of civil rights, subject matter of a contract, assets management, unfounded assets, property, physical and legal acts.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження питання про предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, обумовлена наступними чинниками.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року № 772-VIII (далі – Закон № 772-VIII) управління активами – діяльність із володіння, користування та розпорядження активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави і вирішено питання про їх передачу Національному агентству України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національному агентству), тобто забезпечення збереження активів, збереження (за можливості – збільшення) їх економічної вартості, передача їх в управління або реалізація активів у випадках та порядку, передбачених цим Законом, а також реалізація активів, конфіскованих у кримінальному провадженні чи стягнених за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими [1].

Управління активами здійснюється на підставі договору, укладеного відповідно до глави 70 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року з урахуванням особливостей, визначених цим Законом (абз. 2 ч. 2 ст. 21 Закону № 772-VIII) [1].

Умова про предмет договору за цивільним законодавством України належить до істотних умов договору, без досягнення згоди за якою договір не буде вважа-

тися укладеним. Саме тому дослідження умови про предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, становить науковий та практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що договірні відносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, достатньо недавно були піддані правовому регулюванню в Україні, деякі наукові розвідки з визначення правової природи необґрунтованих активів та їх стягнення в дохід держави вже проводилися.

Зокрема О. І. Антонюк досліджувала особливості захисту права власності у контексті запровадження процедур щодо вилучення майна, визначеного необґрунтованими активами [2], Г. В. Буяджи дослідила відносини довірчої власності, що існує у країнах загального права, а також детальний аналіз різноманітних видів трастів і трастоподібних конструкцій, що функціонують у країнах цивільного права та змішаних правових системах, зокрема у Франції, Італії, Німеччині, Швейцарії, Південно-Африканській Республіці, Японії, Китаї та інших країнах [3], Н. М. Навальнева досліджувала особливості визнання необґрунтованими активів та їх витребування [4]. Проте договірні відносини з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, було досліджено лише фрагментарно.

Метою цієї статті є визначення особливостей предмета договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про

визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, як істотної умови цього договору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з ч. 1 ст. 1029 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV (далі – ЦК України) за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача) [5].

Відповідно до ч. 6 ст. 1032 ЦК України у випадках, встановлених законом, установником управління може бути Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [5].

Договір є укладеним, якщо сторони досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди (ч. 1 ст. 638 ЦК України) [5].

Загальні положення про предмет договору управління майном викладено в ст. 1030 ЦК України: «Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, крім майнових прав інтелектуальної власності, та інше майно. Не можуть бути предметом договору управління майном грошові кошти, крім випадків, коли право здійснювати управління грошовими коштами прямо встановлено законом. Майно, передане в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника управління та від майна управителя. Майно, передане в управління, має обліковуватися в управителя на окремому балансі, і щодо нього ведеться окремий облік. Розрахунки, пов'язані з управлінням майном, здійснюються на окремому банківському рахунку. Майно, набуте управителем у результаті управління майном, включається до складу отриманого в управління майна» [5].

В юридичній літературі договір управління майном відносять до договорів про надання послуг, якими є здійснення прав власника стосовно переданого в управління майна [6, с. 478].

Отже, визначаючи предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, будемо виходити з того, що в системі договірних зобов'язань договір, предмет якого досліджується, належить до договорів про надання послуг. Саме тому дослідженню підлягають і послуга як об'єкт цивільних правовідносин, і предмет договору управління майном як окремого типу договірних зобов'язань.

А. Б. Гриняк зазначає, що коли йдеться про послуги як об'єкт цивільних прав, то до уваги береться не сам результат, який споживається при здійсненні діяльності, а дії, які до нього призвели [7, с. 100]. Дійсно, для споживача послуги цікавою є сама діяльність, саме послуга споживається в процесі такої діяльності.

О. М. Сибіга визначає послугу як об'єкт зобов'язальних правовідносин, який являє собою правомірну дію виконавця, спрямовану на досягнення певного результату нематеріалізованого характеру, обмежену у часі, споживання якої, за правило, відбувається в момент її надання. Виділити послугу в окрему правову категорію дозволяє поєднання таких необхідних і взаємопов'язаних її елементів, як дія та результат (ефект, правові наслідки). Причому усім послугам притаманна спільна ознака: результату послуги (ефекту, правовим наслідкам) передують виконання дій, які і складають разом з ним єдине ціле. Тому є логічним, що при наданні послуг продається не їх результат (ефект, правові наслідки), а дія, яка привела до результату [8, с. 35].

Варто погодитися з О. М. Сибігою, що поєднання таких необхідних і взаємопов'язаних елементів послуги, як дія та результат (ефект, правові наслідки), є особливо важливими й для здійснення управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів. Саме діяльність із володіння, користування активами, на які накладено

арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, і складає ті дії, які є послугою з управління активами.

Характеризуючи предмет договору про надання послуг, Н. В. Федорченко визначає його як безпосередньо діяльність, що полягає у вчиненні виконавцем певних дій (наприклад, надання готельних номерів для проживання, організація та проведення культурних заходів тощо) або діяльності (надання правових консультацій, інжинірингових послуг тощо), а також корисний ефект від вчинення дії або діяльності виконавця, який (мається на увазі ефект) ніколи не набуває форми нової речі [9, с. 172].

Крім того, предмет договору про надання послуг визначають як нематеріальну послугу, тобто те нематеріальне благо, яке отримує замовник у процесі вчинення виконавцем певних дій або здійснення певної діяльності [6, с. 402]. У цьому контексті варто зазначити, що визначення предмету договору про надання послуг як нематеріального блага є досить широким розумінням поняття «нематеріальні блага», зважаючи на те, що в ч. 1 ст. 177 ЦК України, в якій визначаються види об'єктів цивільних прав, «послуги» визначені як самостійні об'єкти цивільних прав нарівні з «нематеріальними благами».

М. М. Великанова зазначає, що предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права та інше майно [10, с. 177]. Авторка аналізує легальне визначення предмету договору управління майном.

При цьому варто звернути увагу, що за загальним правилом, викладеним в ч. 2 ст. 1030 ЦК України, не можуть бути предметом договору управління майном грошові кошти, крім випадків, коли право здійснювати управління грошовими коштами прямо встановлено законом [5]. Випадком, коли право здійснювати управління грошовими коштами прямо встановлено законом, зокрема є положення, встановлені ст. 20 Закону № 772-VIII, що має назву «Управління грошовими коштами та банківськими металами».

Отже, предметом договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, грошові кошти та інше майно.

Визначимося з особливостями предмета договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Так, в договорі управління активами (майном) від 28 травня 2024 року, укладеном між Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Установником управління), та Консорціумом «Управляюча компанія «КАМпарітет» (Управителем), предмет договору визначено таким чином:

«1.1. У порядку та на умовах, визначених цим Договором, Установник управління передає Управителеві на певний строк, визначений у пункті 1.3. розділу 1 Договору, нерухоме майно (далі майно або Активи), визначені у Переліку активів, що передаються в управління, що є невід'ємною частиною Договору (Додаток до Договору) в управління, а Управитель зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном (активами) в інтересах Установника управління.

1.2. Згідно зі Звітом про оцінку майна від 22.03.2024 № 6/н ринкова вартість Активів станом на 11 березня 2024 року становить 20 677 200, 00 грн (двадцять мільйонів шістсот сімдесят сім тисяч двісті гривень 00 коп.) без ПДВ, що підтверджується рецензуванням Звіту про оцінку майна від 25 березня 2024 року № 6/н.

1.3. Управитель здійснює управління кожним Активом (ами) з дня його (їх) передачі, що підтверджується підписанням Сторонами Акта (ів) приймання-передачі активу (ів) в управління до 31.05.2029 (включно) або до дня дострокового припинення управління з підстав та в порядку, визначеному у розділі 6 Договору.

У разі дострокового припинення управління всіма Активами, Договір вважа-

ється припиненням (розірванням), за умови подання Звіту Управителем за останній період управління, враховуючи фактичну дату його завершення, перерахування належної суми грошових коштів до Державного бюджету України та повного виконання Управителем інших обов'язків, передбачених Договором.

1.4. Акт приймання-передачі активу (ів) в управління підписується уповноваженими особами Сторін лише за умови забезпечення Установнику управління та Управителю безперешкодного доступу до Активу (ів) з метою його (їх) огляду та встановлення фактичного стану на дату передачі в управління. Передача Активів в управління передбачає передачу прав, якими наділений власник відповідного Активу в частині володіння, користування, але з урахуванням обмежень в частині розпорядження Активами та інших обмежень, визначених Договором.

1.5. Управитель здійснює управління Активами шляхом їх використання у будь-якому виді господарської діяльності, яка не заборонена законодавством, за їх цільовим та функціональним призначенням та має право укладати будь-які правочини (договори), окрім: наслідком яких є відчуження чи обтяження Активів на користь третіх осіб (іпотека, застава, порука тощо); наслідком яких є передача Активів третім особам у безоплатне користування, позиčku тощо. Передача Управителем Активів в користування, в тому числі в оренду/суборенду, дозволяється виключно на підставі письмової згоди Установника управління, яким погоджуються істотні умови кожного договору користування/оренди/суборенди» [11].

Аналогічно предмет договору управління активами (майном) визначено і в договорі, укладеному 4 липня 2024 року між Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Установником управління), та ТОВ «ТРАНСГОСП» [12].

Аналізуючи ці положення договору управління активами (майном), можна зазначити, що Національне агентство

України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (установник управління) обмежує діяльність з управління активами (майном) шляхом встановлення для управителя обмежень щодо вчинення правочинів, наслідком яких є відчуження чи обтяження активів на користь третіх осіб (іпотека, застава, порука тощо); наслідком яких є передача активів третім особам у безоплатне користування, позиčku тощо. Обмеження встановлюються й щодо укладення договорів оренди/суборенди.

Характеризуючи предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, можна зробити висновок, що за цим договором передається не тільки певне майно (активи) управителеві в управління, а й можуть вчинятися управителем певні дії, у тому числі можуть укладатися певні договори, які не передбачають відчуження майна, що передано в управління.

Висновки. Наведене дає підстави для висновку, що предмет договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є складним, він включає в себе як майно, що передається в управління, так і послуги з управління активами – фактичні та юридичні дії з володіння, користування активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, у тому числі шляхом вчинення правочинів.

Отже, предметом договору управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права, грошові кошти та інше майно, а також фактичні та юридичні дії з володіння, користування цим майном, у тому числі вчинення правочинів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 листопада 2015 року № 772-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
2. Антонюк О. І. Захист права власності у контексті запровадження процедур щодо вилучення майна, визначеного необґрунтованими активами. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2017. Вип.3. Том 1. С. 72–77.
3. Буюджи Г. В. Траст: історія, сучасність, перспективи : монографія. Київ : Алерта, 2018. 552 с.
4. Навальнєва Н. М. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна, 25 травня 2018 р. Харків / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС, 2018. С. 350–353.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 05.09.2024).
6. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 2. 816 с.
7. Гриняк А. Б. Договірні зобов'язання з виконання робіт у цивільному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України. Київ, 2012. 494 с.
8. Сибіга О. М. Договір комісії за Цивільним кодексом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 198 с.
9. Федорченко Н. В. До питання про предмет договору про надання послуг. *Держава і право*. 2014. Вип. 66. С. 165–173.
10. Великанова М. М. Договір управління майном. *Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 9 : Цивільне право* / редкол.: Н. С. Кузнецова (голова), О. В. Кохановська (заст. голови), А. Б. Гриняк (відп. секретар) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Науково-дослідний інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАПрН України. Харків : Право, 2023. С. 176–178.
11. Послуги з управління активами відповідно до ст. 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», а саме нежитловими приміщеннями, що знаходяться за адресою: м. Київ, вул. Павлівська, будинок 18. URL: <https://zakupivli.pro/gov/contracts/70e3649db18a4871912a6b189aas0ef8> (дата звернення: 28.11.2024).
12. Послуги з управління активами відповідно до ст. 21 Закону № 772-VIII, а саме: три об'єкти нерухомого майна, які розташовані за адресою: м. Львів, проспект Шевченка Т., будинок 7 за ДК 021:2015 (CPV) – 99999999-9. URL: <https://zakupivli.pro/gov/contracts/19d94b55edf74f0e97d3804c7124eaf0> (дата звернення: 28.11.2024).